

Förskolläraryrket

Verksamhetsberättelse för 2020/2021

Verksamhetsplan för 2021/2022

Beskrivning av programmet

Förskolläraryrket ger en yrkesmässig förberedelse för arbete som förskollärare i förskolans utbildning.

Programmet omfattar tre delar med totalt 210 hp.

- Det förskolepedagogiska området (120 högskolepoäng) Områdets utgångspunkt är förskolans uppdrag utifrån gällande styrdokument och behandlar barns utveckling och lekens betydelse för barns utveckling och lärande. Inom det förskolepedagogiska området belyses även förskollärares förhållningssätt och arbetssätt i undervisning och utbildning. Viktiga inslag i utbildningen är omsorgens betydelse för barns utveckling och lärande, barns språk, kommunikation och språkutveckling, matematik, naturvetenskap och teknik och estetiska uttrycksformer.
- Utbildningsvetenskaplig kärna (UVK) (60 högskolepoäng) UVK-kurser tar upp frågor kring kunskapssyn, undervisning och lärande, etik och värdegrund. Kurserna behandlar även pedagogiskt ledarskap, konflikthantering, sociala relationer samt specialpedagogik i förskolan.
- Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) (30 högskolepoäng) Den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU) genomförs i förskolor i regionen och Örnsköldsvik kommun och regleras via VFU-avtalet. VFU stärker utbildningens yrkesinriktning och bidrar till att förena vetenskap, teori, praktik och beprövad erfarenhet.

Programrådssammansättning

Programrådet för förskolläraryrket 2020-2021

Helena Rosqvist (ordförande), Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap

Anna Olausson, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap

Ingela Andersson, Institutionen för naturvetenskapernas och matematikens didaktik

Mareike Jendis, Institutionen för språkstudier

Sara Rylander ersätts av Hanna Ahrenby (211001), Estetiska institutionen

Inga studentrepresentanter

Extern representant:

Monika Andersson, Umeå kommun

Nyckeltal för programmet

Nyckeltal antagning HT

Förskolläraryrket	Antagna ht-15	Antagna ht-16	Antagna ht-17	Antagna ht-18	Antagna ht-19	Antagna ht-20	Antagna ht-21
Antal nybörjarplatser (enl. planeringstal) ¹	80	80	80	80	60	60	60
Antal förstahandssökande Kvinnor/Män ²	144	134	80	103	89	48 39/7	63 55/7
Antal förstahandssökande per plats	1,8	1,7	1,0	1,3	1,5	0,8	1,1
Antal registrerade nybörjarstudenter ³	97	86	48	59	57	43	53

Nyckeltal genomströmning HT

Förskolläraryrket	Antagna ht-15	Antagna ht-16	Antagna ht-17	Antagna ht-18	Antagna ht-19	Antagna ht-20	Antagna ht-21
Antal registrerade studenter på första kurs/Antal godkända på första kurs termin 1 ⁴	97/87	86/81	48/48	59/54	57/52	43/43	53
Antal registrerade på sista kurs termin 2/Antal godkända på sista kurs termin 2	84/67	63/62	43/42	46/44	39/38	35/34	-
Antal registrerade på första kurs termin 3 /Antal godkända på första kurs termin 3	84/67	66/62	41/37	46/45	38/36	40/	-
Antal registrerade på sista kurs termin 4/ Antal godkända på sista kurs termin 4	64/63	60/58	35/33	39/38	40/	-	-
Antal registrerade på första kurs termin 5/ Antal godkända på första kurs termin 5	64/62	60/58	35/33	39/38	40/	-	-
Antal registrerade på sista kurs termin 6/ Antal godkända på sista kurs termin 6	62/60	61/59	30/29	38/37	-	-	-
Antal registrerade på första kurs termin 7/ Antal godkända på första kurs termin 7	61/60	60/60	30/30	40/	-	-	-

¹ Enligt Lärarhögskolans styrelsebeslut som fattas i april månad varje år.

² Enligt UHR statistik <https://statistik.uhr.se/>

³ Enligt Ladok

⁴ Enligt Ladok

Nyckeltal antagning VT

Förskolläraryrket	Antagna vt-16	Antagna vt-17	Antagna vt-18	Antagna vt-19	Antagna Vt-20	Antagna VT21
Antal nybörjarplatser (enl. planeringstal) ⁵	40	40	40	40	40	40
Antal förstahandssökande Män/kvinnor ⁶	87	68	50	54	43	38 32/5
Antal förstahandssökande per plats	2,2	1,7	1,3	1,4	1,1	1,0
Antal registrerade nybörjarstudenter ⁷	31	39	32	24	34	31

Nyckeltal genomströmning VT

Förskolläraryrket	Antagna vt-16	Antagna vt-17	Antagna vt-18	Antagna vt-19	Antagna vt-20	Antagna vt-21
Antal registrerade studenter på första kurs / Antal godkända studenter på första kurs termin 1 ⁸	31/31	39/31	32/30	24/21	34/32	31/27
Antal registrerade på sista kurs termin 2 / Antal godkända på sista kurs termin 2	25/23	21/21	22/21	14/14	22/18	
Antal registrerade på första kurs termin 3 / Antal godkända på första kurs termin 3	24/22	24/24	26/24	18/17	23/21	-
Antal registrerade på sista kurs termin 4 / Antal godkända på sista kurs termin 4	25/24	24/24	22/20	14/12	23/21	-
Antal registrerade på första kurs termin 5 / Antal godkända på första kurs termin 5	25/24	21/20	21/20	13/11	-	
Antal registrerade på sista kurs termin 6 / Antal godkända på sista kurs termin 6	24/23	23/23	18/18	-	-	-
Antal registrerade på första kurs termin 7 / Antal godkända på första kurs termin 7	26/26	24/24	16/16	-	-	-

⁵ Enligt Lärarhögskolans styrelsebeslut som fattas i april månad varje år.

⁶ Enligt UHR statistik <https://statistik.uhr.se/>

⁷ Enligt Ladok

⁸ Enligt Ladok

Nyckeltal examina

Förskolläraryrket år	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Antal som tagit ut examen ⁹							
Kvinnor	31	46	69	63	70	74	59
Män	5	6	5	12	9	8	4
Totalt	36	53	74	75	79	82	63

Synpunkter från programrådet på nyckeltal (kommenteras utifrån programmets förutsättningar och struktur)

Nyckeltalen visar att flest avhopp sker inledningsvis i utbildningen vilket är likt andra lärarprogram men att studenter som är kvar i programmet även tar ut examen. Rådet anser att det är särskilt viktigt att förmedla information om examinationer, omtentamina, behörighetskrav och förväntningar till studenter under första terminen.

Ett projekt benämnt klassföreståndare, samordnas av studievägledningen vid Studentcentrum och genomförs i samverkan med Lärarhögskolan i syfte att öka förutsättningarna för fler studenter att klara sina studier. Utifrån Lärarhögskolans avhoppsanalyser valdes förskolläraryrket ut för pilotprojektet höstterminen 2020. Vårterminen 2021 utvecklades och anpassades upplägget utifrån både utvärderingar och skärpta pandemirestriktioner. Inför höstterminen 2021 utökades projektet och kommer att pågå även 2022. Klassföreståndarna är rutinerade studenter som får en kort utbildning av Studentcentrums studievägledare samt handledning under tiden uppdraget pågår. Uppdraget genomförs under de nya studenternas första termin på programmet och består av att klassföreståndarna genomför ett antal pass med olika teman som till exempel kurslitteratur, hur man studerar på distans, inför VFU, examinationer med mera.

När det gäller antal sökande ser rådet en nedåtgående trend. Det här är oroväckande då samhället på ett nationellt men även på ett regionalt plan är i stort behov av välutbildade förskollärare. Rådet anser att det är viktigt att inte släppa kvalitetsaspekten men ser en problematik i detta eftersom kraven på ökad genomströmning och ökad tillgänglighet riskerar att komma i konflikt med kvalitetskravet. Det är angeläget att upprätthålla kravnivåer och kvalitén i programmet vilket även UKÄ har signalerat i sina yttranden om utbildningen.

Studierande mot en förskolläraryrketsexamen via Vidareutbildning av lärare, VAL

Vidareutbildning av lärare, VAL, är en kompletterande lärarutbildning som vänder sig till den som jobbar som förskolläraryrket eller lärare men saknar examen. I VAL studerar man samtidigt som man arbetar i förskolan eller i skolan och studietiden beror på avsedd examen, tidigare studier och lärarerfarenhet. Uppdraget regleras i en

---

⁹ Enligt Ladok

egen förordning¹⁰ och syftar till att säkra kvaliteten i undervisningen genom att ge obehöriga förskollärare och lärare möjlighet att komplettera sin tidigare utbildning mot en examen och på så sätt öka andelen legitimerade förskollärare och lärare i skolan. Kompletteringsbehoven kan se olika ut för de sökande och man kan maximalt studera 120 hp inom VAL. De kompletterande studierna kan utgöras av utbildningsvetenskaplig kärna (UVK), verksamhetsförlagd utbildning (VFU) och ämnesstudier. Även validering av kunskaper och färdigheter inom dessa tre områden erbjuds vissa sökandekategorier med lång yrkeserfarenhet. (Se Bilaga 1 för mer information om VAL).

Nyckeltal antagning VAL

Förskollärarexamen via VAL	Antagna ht 2020	Antagna vt 2021
Antal sökande ¹¹	0	29
Antal antagna	0	13
Antal registrerade nybörjarstudenter ¹²	0	8

Nyckeltal genomströmning

Förskollärarexamen via VAL	Antagna ht 2020	Antagna vt 2021
Kvarvaro på program ¹³	0	8
Kvarvaro på program i relation till antalet antagna	0	8 av 13 antagna= 61,5 procent

Nyckeltal examina (oavsett antagningstermin och examen)

Förskollärarexamen via VAL ¹⁴	2020	2021
Antal som tagit ut examen		
Kvinnor	0	0
Män	0	0
Totalt	0	0

¹⁰ Förordning (2011:689) om vissa behörighetsgivande examina för legitimation som lärare och förskollärare och om högskoleutbildningar för vidareutbildning av lärare och pedagogisk personal inom förskolan som https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2011689-om-vissa-behorighetsgivande_sfs-2011-689

¹¹ Enligt Valdatabasen (nationellt systemstöd för hantering av VAL-studenter.)

¹² Enligt Ladok

¹³ Antal studerande som fortsatte sina studier under termin 2, enligt Ladok 21-10-07

¹⁴ Enligt Ladok 21-10-11

Verksamhetsberättelse för programmet

Verksamhetsberättelse (VB) och verksamhetsplan (VP) syftar till uppföljning respektive utveckling av utbildningsprogram. Utbildningens VB innehåller en analys av hur programmet systematiskt integrerar nedanstående perspektiv ¹⁵

Med anledning av UKÄ:s granskning och synpunkter från 2019-2020 har ett omfattande arbete pågått i syfte att stärka utbildningens kvalitet. Programmets kurser, innehåll, genomförande, examinationer och bedömningar har reviderats för att säkerställa att studenter uppnår samtliga examensmål. För att synliggöra progressionen mellan kurser i programmet har även programmatrisen reviderats.

- **Forskningsanknytning**

Forskningsanknytningen i programmet har genomgående förstärkts. Kurslitteratur som bygger på aktuell forskning och beprövad erfarenhet ingår i samtliga kurser inom programmet. I UVK -kurser introduceras, bearbetas och fördjupas vetenskap och forskningsmetodik som studenter får möjlighet att tillämpa i exempelvis rapportskrivningar och det avslutande examensarbetet. Forskningsanknytningen har med andra ord stärkts utifrån UKÄ:s granskning, i såväl kursplaner som innehåll i kurser.

Forskare inom det förskolepedagogiska området såväl som andra områden medverkar med föreläsningar och undervisning i olika kurser.

- **Internationalisering**

Studenter hänvisas i första hand till aktuell forskning och litteratur i nordisk kontext men i programmets kurser förekommer även internationella artiklar och litteratur på engelska.

I kursen, *Språkutveckling, litteracitet och barnlitteratur i förskolan och förskoleklass* (termin 3) behandlas pedagogiska lärandestrategier i förhållande till såväl första- som andraspråkutveckling. Språket som uttryck för identitet och kultur hos individer och grupper uppmärksammas, särskilt mot bakgrund av flerkulturella och flerspråkiga lärandemiljöer i förskolan.

Social hållbarhet kopplas till demokratiska rättigheter och därigenom till förståelse för andra kulturer i kursen *Skapande lek i förskolan 1* (termin 3). Detta nås genom information och diskussion om utomeuropeisk konst som skiljer sig från traditionell västerländsk konst. Här aktualiseras bland annat förskolans och skolans värdegrund. Även i kursen *Skapande och lek 2* (termin 6) lyfts utomeuropeisk konst upp och den konst som visas är skapad av både manliga och kvinnliga konstnärer.

På grund av pandemin har inga internationella utbyten förekommit under senaste året.

- **Jämställdhet**

Utbildningen beaktar, kommunicerar och bearbetar genomgående jämställdhetsperspektivet. Exempel är från termin 2 där förskolans jämställdhetsuppdrag beskrivs och diskuteras samt hur ett genusperspektiv kan bidra

---

¹⁵ Umu kvalitetssystem för utbildning

till att förstå barns villkor i förskolan. Under termin 3 bearbetar studenterna hur media framställer matematik kopplat till genus, likaså hur ofta oreflekterade, föreställningar kring matematik som en företrädesvis maskulin arena påverkar barns självbilder. Under termin 4 behandlas ett tema kring jämställdhet, fokuserat på lärmiljöer och leksaker/lek och vidare under termin 6 lyfts forskning om skapande och genus i förskolan.

Jämställdhetsperspektivet framgår dock inte alltid tydligt i gällande kursplaner och förväntade studieresultat vilket är något som behöver ses över och utvecklas för att säkerställa studenternas kunskap och förståelse såväl som färdighet och förmåga, exempelvis i anslutning till och i de verksamhetsförlagda delarna av utbildningen (VFU).

- **Samverkan och arbetslivsanknytning**

I programmets olika kurser inbjuds externa föreläsare vilket uppskattas av studenter. Här är några exempel på återkommande samverkan med externa parter: Globala skolan, Kyrkan på Campus, Specialpedagogiska myndigheten, Kompetenscentrum för flerspråkighet, Bildmuseet och Västerbottens museum.

Arbetslivets perspektiv i en yrkesutbildning till förskollärare behöver genomsyra hela utbildningen för att följa och belysa aktuella frågor. Genomgående i programmet genomför studenterna fältstudier med praktisk tillämpning av olika slag samt intervjuer med verksamma förskollärare i förskola och förskoleklass. Andra exempel på samverkan och arbetslivsanknytning är att studenterna genomför 30 hp verksamhetsförlagd utbildning (VFU), VFU-handledare bjuds in till handledarkonferenser där diskussioner förs inför studenters olika VFU-perioder samt att universitetslärare genomför besök och trepartssamtal tillsammans med studenter och VFU-handledare. När studenter avslutningsvis i utbildningen skriver sitt examensarbete har de i hög grad anknytning till arbetslivet genom att de refererar till intervjuer och/eller observationer i förskolor eller förskoleklass. Anknytning till arbetslivet främjar utbildningens aktualitet och anpassning till arbetslivet, liksom studenternas förberedelse inför ett föränderligt arbetsliv.

I programmet anlitas externa föreläsare som exempelvis en IKT-utvecklare som är verksam i Umeå kommun. Vidare adjungeras verksamma förskollärare som lärare i VFU-kurser. VFU-handledare bjuds också in till handledarkonferens inför VFU-kurser. Kontaktpersoner från övningsförskolor i medverkande kommuner samverkar med utbildningen och är delaktiga i att diskutera och utveckla kvaliteten i VFU och därmed höja professionsanknytningen för studenterna. Samverkan under det gångna året har skett digitalt pga pandemin. Att mötas digitalt har betytt att fler än vanligt har kunnat delta oavsett var de befinner sig.

- **Hållbar utveckling**

Under höstterminen 2020 genomfördes ett utvecklingsprojekt för att säkerställa innehåll, progression och samordning av det pedagogiska innehållet i programmet gällande hållbar utveckling (HU) i relation till examensmål. HU är ett brett begrepp som innefattar ekonomisk, social och miljömässig hållbarhet. Vid en genomlysning av programmet framkom det att HU behandlas på olika sätt i kurser. Innehållet har stärkts i programmet genom tydliga nedslag, exempelvis i kursen *Barns lärande och omsorg* (termin 2) där utomhuspedagogik introduceras och vidare tillämpas i VFU-kurser. Hållbar utveckling ur olika perspektiv fördjupas tydligt i kurserna

Naturvetenskap och teknik i förskolan (termin 5) och *Samhällsorientering för förskolan* (termin 6). Lärares kunskaper avseende HU varierar och rådet ser det som en utmaning att få till en tydlig strimma genom hela programmet.

- **Studentinflytande och studentcentrerat lärande**

I programrådet, grundutbildningsutskott och samverkansråd finns möjlighet till representation men tyvärr finns inga studentrepresentanter med från förskollärarytbildningen.

Förskollärestudenter ges möjlighet att lämna synpunkter och påverka utbildningen genom digitala kursutvärderingar, mittutvärderingar och programutvärderingar. I flera kurser schemaläggs utvärderingar likaså mitt- och -programutvärderingar som även följs upp muntligt. Utvärderingarna ligger till grund för vidareutveckling av kurser på institutionsnivå samt i programrådet. Trots tillgängliga digitala utvärderingar är studentdeltagandet ofta lågt om inte utvärderingstillfällena är schemalagda i en kurs på campus, vilket de inte har varit under pandemin. Även om svarsfrekvensen ofta är låg så ger resultaten en indikation på hur studenter upplever kurserna.

Återkoppling från tidigare genomförd kursutvärdering är ett sätt för studenter att få förståelse för hur de kan påverka kommande kurser. Kursansvariga lärare går därför ofta igenom tidigare kursutvärdering tillsammans med studenter vid kursstart i syfte att delge eventuella förändringar som gjorts utifrån tidigare studenters synpunkter. Lärarna inom förskollärarytprogrammet och grundlärare mot fritidshem på TUV, har under ht21 reviderat frågor till kursutvärderingar och lagt till en fråga om vilka råd studenterna vill ge kommande studenter i kursen. Kursvärdering sker genom att lärare efterfrågar feedback och förslag på förändringar under kursens gång samt ger studenterna möjlighet att påverka vissa moment inom kursens givna ramar. Vidare har rådet under ht21 sett över och aktualiserat frågorna till mittutvärderingen.

Verksamhetsberättelsens analys baseras på kursutvärderingar, program- och mittutvärdering samt föregående års verksamhetsberättelse och verksamhetsplan

Kursutvärderingar genomförs i samtliga kurser men svarsfrekvensen är oftast så låg att det inte går att dra några slutsatser av dem. I läroplanen görs utvärderingar kontinuerligt med syfte att utveckla kurserna och i den mån det finns tydliga indikationer från studerandegruppen tas dessa in i de förändringar som då genomförs i kurserna. Kurser och utvärderingar diskuteras även i förskolerådet där ledamöter från olika institutioner deltar tillsammans med en extern ledamot.

Programutvärdering och mittutvärdering görs både digitalt och muntligt tillsammans med programrådsordförande i anknytning till obligatoriska kurstillfällen. Svarsfrekvens är högre när utvärderingarna är schemalagda och därmed tillförlitligare som grund för kurs- och programutveckling.

Verksamhetsåret 20-21 har präglats av en omställning till digital undervisning i samtliga av programmets kurser på grund av Covid-19. Överlag anser studenterna att omställningen har fungerat bra men att digital undervisning inte kan ersätta fysiska möten fullt ut, framför allt inte moment som kräver olika former av samarbete och praktisk tillämpning. Om digital undervisning fortsätter framgent behöver innehåll och genomförande av undervisning ses över och om möjligt anpassas än mer för att

bibehålla studenternas engagemang, kursers kvalitet och likvärdighet. Kurser inom det förskolepedagogiska området som innehåller många praktiska inslag har i och med den digitala anpassningen varit en utmaning för lärare och studenter att genomföra. Inte minst i kurserna *Skapande lek i förskolan 1 och 2*. Det är viktigt att ta vara på studenters och lärares erfarenheter från distansundervisningen under pandemin.

När det gäller den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) framkommer det i utvärderingar

genomförda första terminen ht20 och vt21 att förmedlandet av information och lärarnas bemötande är mycket viktigt för studenter. Universitetsstudier är nytt för flertalet studenter och de har ofta många frågor. Det framkommer även att lärare har ägnat en betydande mängd arbetstid att per mail besvara studentfrågor om sådant som oftast meddelats både i kurssajten och i samband med undervisning. Om det här är något som har påverkats av Covid-19 är svårt att säga. Hur lärare i kurserna bäst strukturerar och förmedlar information finns i vilket fall anledning att tänka över och följa upp.

I samtliga utvärderingar framför studenterna att de i stort är nöjda med sin utbildning och att de uppskattar variation i undervisning, seminarier och examinationer. Hur studenter upplever kravnivåer och studietempo varierar mellan dem och från kurs till kurs medan de anser att kravnivåerna och bedömningskriterier har förtydligats under utbildningen. Studenterna efterfrågar dock mer anknytning till professionen, vilket inte upplevs tillfredsställande i alla kurser.

Frågorna som rådet införde ht20 i mittutvärderingen i syfte att belysa ämnesområdena språk, matematik och skapande lek ger en tydligare bild av hur studenterna anser att de förvärvat kunskaper inom de specifika ämnesområdena. Här går det att utläsa att en övervägande andel studenter skattar att de förvärvat dessa kunskaper i hög grad med undantag av *praktiska och estetiska lärprocesser*, vilket kan bero på att kurserna genomfördes digitalt.

Studenter efterfrågar likvärdighet mellan kurser när det gäller utformningen av kurssajter och studieguider. De uppskattar att få möjlighet att tycka till om kursupplägg och studieguider vid kursintroduktioner och ser det som en möjlighet att påverka sin utbildning. Som uttryckts i tidigare utvärderingar efterfrågar studenterna bättre samordning mellan lärare och kurser för att säkerställa likheter beträffande bland annat förmedlandet av information, kravnivåer och referenshantering.

VFU

Pandemin ht20-vt21 har påverkat studenter på olika sätt under VFU. Förskolors organisation, verksamhet, undervisning och rutiner har inte fungerat som vanligt och studenter har även uttryckt oro för egen sjukfrånvaro och att bli smittade under VFU-perioden. Trots anpassningar utifrån rådande restriktioner anser flertalet studenter att kvalitén under VFU varit bra och att den haft hög relevans för deras lärande och utveckling i sin blivande yrkesroll. VFU-besök och trepartssamtal har genomförts digitalt under den här perioden och anses i stort ha fungerat tillfredsställande om teknik och uppkoppling fungerat. Detta bekräftas av medverkande universitetslärare som besökt och genomfört trepartssamtal under den här perioden. Fysiska besök går dock inte att fullt ut ersättas av digitala då teknik och uppkoppling inte alltid fungerar

och det är även svårare för universitetslärare att få en helhetsbild av studenternas förskoledidaktiska insatser.

VFU är oerhört betydelsefull i en yrkesutbildning till förskollärare vilket studenter påpekar i sina utvärderingar. Studenterna behöver få en bredd i sin VFU och få möjlighet att tillämpa sina kunskaper tillsammans med barn i olika åldersgrupper, vilket har förbättrats men inte skett fullt ut. De poängterar även vikten av hur handledarna antar sitt uppdrag och deras engagemang som bidragande faktorer till studenternas utveckling och lärande. Kravnivåerna i VFU2-3-4 anses höga samtidigt som majoriteten av studenter är nöjda med sina VFU-perioder och anser att de uppnått kursernas förväntade studieresultat (FSR). Former och innehåll i undervisningen före och efter VFU-perioderna anses i hög och mycket hög grad relevanta utifrån kursens FSR. Studenter framhåller önskemål om att möta kurskamrater för planerad reflektion under pågående VFU-perioder samt att förlägga fler dagar efter VFU-perioden för slutförande av uppgifter och redovisningar. Vidare har studieguidernas utformning med tydliga anvisningar enligt studenterna, betydelse för planering och genomförandet av VFU-perioderna.

Under VFU ska studenter praktiskt tillämpa kunskaper inhämtade från tidigare kurser. Det är av vikt att de får möjlighet att prova, öva, reflektera och analysera sin utveckling och lärprocess under den här tiden. Av den anledningen är det betydelsefullt att VFU-kurserna utgör en tydlig röd tråd i deras utbildning. Övervägande antal studenter anser att de har erhållit de didaktiska kunskaper som krävs för yrkesutövning och att det funnits progression i hög och mycket hög grad men framför samtidigt att de upplevt ett glapp mellan VFU-kurserna. Studenter som genomfört VFU4, *Läraryrkets dimensioner för förskolan 2*, har framfört önskemål om att få öva mer på samtal och föreslår att ett planerat samtal med vårdnadshavare ska genomföras även under VFU 3, *Läraryrkets dimensioner för förskolan 1*.

Säkring av nationella examensmål

En viktig del i UKÄ:s kritik var nödvändigheten av att synliggöra progression mellan kurserna samt kedjan från förväntade studieresultat, genomförande, examination och säkerställande av examensmålen.

Efter UKÄ:s granskning och utpekande av brister i utbildningen har förändringar genomförts i alla delar av programmet.

Den sista terminen (termin 7) har förändrats till såväl innehåll som struktur med syfte att tydligare säkerställa examensmålen i fråga om koppling till aktuell forskning, och förankring i det förskolepedagogiska arbetet. Kursutvärderingar som genomfördes sedan ht-20 har också visat att studenterna känner sig bättre rustade för det självständiga arbetet och även medverkande lärare i examensarbetskursen upplever att studenterna är betydligt bättre förberedda.

Ett nytt examensmål trädde i kraft 210101 och tillämpas i kursen *Specialpedagogik i förskolan* (termin 4) from vt21. Målet innebär att studenten ska visa förmåga att identifiera, och i samverkan med andra, tillgodose elevers behov av specialpedagogiska insatser – inbegripet specialpedagogiska insatser för elever med neuropsykiatriska svårigheter. Lärare och studenter anser att det är svårt att förhålla sig till NPS i förskolan eftersom förskollärare ska identifiera barns behov men inte specifikt NPS.

För att säkerställa att kurser, lärandemål och progression strävar mot examensmål behöver programmatrisen även fortsättningsvis följas upp kontinuerligt.

VFU-kurser revideras kontinuerligt för att i så stor utsträckning som möjligt möta de föränderliga krav som ställs på studenterna som färdiga förskollärare. Ytterligare en ambition är att studenterna under sina VFU-kurser ska få stifta bekantskap med olika avdelningar/förskolor och olika åldergrupper på barn, i syfte att bättre kunna förbereda dem för ett varierat arbetsliv. För att detta ska uppnås genomförs regelbundna möten mellan LH:s ansvariga för VFU och regionens VFU-samordnare samt skolhuvudmännen. Här samråds bl.a. om studenternas placeringar, utbildningens innehåll och utformning.

Utifrån UKÄ:s granskning beviljades medel till rådet från Lärarhögskolan. En arbetsgrupp bestående av kursansvariga för programmets VFU-kurser genomför under 2021 en genomlysning av samtliga VFU-kurser för att uppdatera olika dokument och säkra progression samt ett specifikt förskolepedagogiskt/didaktiskt perspektiv. Under vt21 reviderades kursplaner, innehåll, uppgifter och examinationer i framförallt VFU3, *Läraryrkets dimensioner för förskolan 1*, i syfte att tydliggöra krav och knyta an till ämneskunskap och ämnesdidaktik från tidigare kurser. Den reviderade VFU3 genomförs första gången under ht21 och kommer i sin tur att påverka VFU4.

Vårterminen 2021 anordnade rådet en digital halvdag för medverkande lärare i programmet i syfte att öka den allmänna kunskapen om hur kurserna som genomförs termin 4, 5 och 6 relaterar till varandra och examensmålen. Innehåll, genomförande och examination i kurser termin 7 belystes på liknande sätt under höstterminen 2021. Träffarna genomfördes digitalt vilket resulterade i att många lärare från olika institutioner deltog. En viktig kvalitetsaspekt för förskolläraryrket är att medverkande lärare från olika institutioner har kunskap om programmets kurser, innehåll, krav och examinationer. Rådet har en ambition att anordna liknande träffar minst en gång per år.

Hösten 2021 deltog Anna Olausson och Helena Rosqvist vid Förskolläraryrket Nationella Nätverks (FuNN) digitala träff. Vid mötet beslutades att nätverket ska ha ett digitalt möte på höstterminen och ett fysiskt möte på vårterminen och rådet anser att det är av vikt att Umu deltar i nätverket då dess syfte är att samverka kring olika utbildningsfrågor, likvärdighet samt gemensam utveckling.

Verksamhetsplan för programmet

Verksamhetsplanen beskriver vilka kvalitetshöjande åtgärder programmet kommer att fokusera på under kommande år.

En viktig kvalitetsaspekt för fortsatt programutveckling är att rådet kontinuerligt bjuder in medverkande institutioner och lärare till träffar för att granska, diskutera och vidareutveckla programmets kurser. Utvecklingsarbetet syftar till att synliggöra progression mellan kurserna samt kedjan från förväntade studieresultat, genomförande, examination och säkerställande av examensmålen. Att genomföra träffarna digitalt kan underlätta för fler lärare att delta.

Anna Olausson och Helena Rosqvist fortsätter som representanter från förskollärodbildningen vid Umu och avser delta under vårens träff i Kalmar 2022.

Ledarskap

Förskollärares ledarskap och ansvar har förstärkts i nuvarande läroplan för förskolan (Lpfö18). Detta är ett område som diskuteras och problematiseras i förskolor och i aktuell forskning. För att förbereda studenterna inför deras kommande yrke behöver utbildningen genomgående uppmärksamma och problematisera förskollärares uppdrag, ansvar och ledarskap ur olika perspektiv. I kursen *Språkutveckling, litteracitet och barnlitteratur i förskolan och förskoleklass* (termin 3) övar studenter på sitt ledarskap och de diskuterar och reflekterar över den egna muntliga och skriftliga kommunikationen. Muntlig framställan är inte framskrivet explicit i andra kursplaner även om det är en viktig aspekt av ledarskap. Detta är en svag punkt i utbildningen och därmed hos våra studenter. Det är ett område som behöver utvecklas genom en gemensam satsning redan från första terminen.

Professionsanknytning

VFU

Ett nytt bedömningsunderlag ska prövas i kursen, *Att undervisa i förskolan* (VFU2) under ht21. Bedömningsunderlaget har anpassats till förskolans utbildning och kursens uppgifter samt förväntade studieresultat. Resultat och utvärdering kommer att följas upp av en särskild VFU-grupp som tagit fram underlaget.

VFU3 har en ny kursplan som tillämpats under ht21. Kursplanen innehåller en tydligare koppling till tidigare kursers ämnesområden, innehåll och litteratur. Uppgifter och bedömningskriterier har förtydligats, likaså examinationer och matriser för bedömning. Nytt för VFU-perioden är att studenter, i enlighet med framförda synpunkter, erbjuds möjlighet att mötas i zoom för att resonera kring olika frågor tillsammans. Vidare har VFU i förskoleklass flyttats från VFU2 till VFU3 och genomförs första gången under ht21. Kursen såväl som inslaget i förskoleklass kommer att utvärderas av medverkande lärare, studenter, VFU-handledare och kommunens samordnare. Som nämnts i verksamhetsberättelsen så är det av vikt att progressionsarbetet fortgår eftersom gjorda förändringar och utvärderingar från VFU3 påverkar VFU4, som i sin tur behöver granskas och revideras.

I arbetet med progression avseende VFU-perioder är det även nödvändigt att krav tydliggörs och examinationsformer säkras i tidiga VFU-kurser. Detta för att studenter inte ska hamna i en situation där de riskerar underkännande under sista VFU-perioden. Exempelvis finns behov av att tydliggöra vad som bedöms vid VFU-besök och trepartssamtal i de olika kurserna. Rådet föreslår att gruppen bestående av kursansvariga för programmets VFU-kurser erhåller medel för att fortsätta utvecklingsarbetet i avsikt att vidareutveckla olika dokument och säkra progression mellan VFU-perioderna samt examensmålen.

En ny hanteringsordning för underkännande av VFU gäller från och med 210510 vilket innebär att antalet examinationstillfällen på VFU begränsas till två. Ett tredje examinationstillfälle kan efter ansökan beviljas av Lärarhögskolans föreståndare om särskilda skäl finns. Lärare som medverkar i VFU-kurser inom programmet ser positivt på en tydlig hanteringsordning. Det har dock framkommit att det medför merarbete vid underkännande av student i form av fler samtal med VFU-handledare, dokumentation och uppföljningssamtal med studenten, vilket behöver följas upp. Det

är även önskvärt att universitetet har inflytande på vilken förskola och med vilken handledare studenter ska erbjudas fler examinationstillfällen, för att de ska ges bästa möjliga förutsättningar att uppnå fsr.

Internationalisering

I programmets kurssajt i Canvas samt till studenter i termin 6 har under ht21 information gått ut till förskollärostudenterna om möjligheten att skriva sitt examensarbete i ett annat land via MFS-stipendium. För att göra informationen ännu mer tillgänglig erbjuds även inspelade informationsföreläsningar.

I kurssajten framgår även att Lärarhögskolan utlyser internationaliseringsmedel för 2022 och för studenter innebär det bidrag för utlandsstudier.

Förskollärostudenter har möjlighet att genomföra sin VFU i förskolor som undervisar i och på de nationella minoritetsspråken finska och samiska i Umeå kommun. Förskolornas uppdrag innebär att stärka och utveckla språket, kulturen och identiteten. I arbetet samverkar förskolorna med varandra och språkstödjare från Kompetenscentrum för flerspråkighet. Syftet är att skapa likvärdighet i förskolans undervisande förhållningssätt på de nationella minoritetsspråken. Än så länge är det endast Umeå kommun som erbjudit denna möjlighet. För att säkerställa likvärdighet för studenter och förskolor inom hela Umu:s avtalsområde bör denna möjlighet utanför Umeå kommun undersökas vidare.

En aspekt av internationaliseringen i programmet som vi inte talar så mycket om är att pedagogiska verksamheter, inklusive förskolan, har behov av medarbetare som behärskar fler språk än svenska. Bland våra studenter finns i varje kull ett ganska stort antal med andra modersmål än svenska, men utbildningen ges på svenska (och något lite på engelska) och det finns inget stöd inbyggt i universitetsorganisationen som möter de behov de flerspråkiga studenterna har för att tillgodogöra sig undervisningen på samma sätt som de svensktalande studenterna har möjlighet att göra.

Jämställdhet

Jämställdhet och genus kan förtydligas i förskolepedagogiska kurser genom att belysa dessa områden ur olika perspektiv exempelvis sånger, lekar, bilder, böcker och som även praktisk tillämpas i VFU. Förväntade studieresultat kan behöva ses över för att säkerställa examensmålet: ***Visa förmåga att beakta, kommunicera och förankra ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten.***

Mallen för planering av undervisning som används av studenter i samtliga VFU-kurser har reviderats för att belysa jämställdhet. I den didaktiska analysen efter genomförda undervisningstillfällen ska studenter granska sig själva och hur de fungerat som ledare ur ett jämställdhetsperspektiv.

Distansutbildning

Vt21 beslutade rektor om att bevilja medel för distansutbildning år 2021.

Lärarhögskolan (LH) och medverkande institution, Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap (TUV) beviljades medel för att utveckla en distansanpassad förskolläroutbildning med preliminär start vårterminen 2023 med 40 platser. Under våren och hösten 2021 genomfördes en omvärldsanalys och för att involvera

medverkande institutioner har LH skickat ut en remiss för att samla in synpunkter. Att utveckla förskolläraryrket från campus till distans med hög kvalitet, är emellertid tidskrävande. Det handlar om utveckling av struktur, organisation, arbetssätt, VFU, samverkan och kompetensutveckling för medverkande universitetslärare. Av den anledningen har medel sökts för fortsatt utvecklingsarbete under 2022. Medel för fortsatt utveckling av en förskolläraryrket på distans har i dagsläget inte beviljats av rektor men Lärahögskolan är mån om att hitta en lösning.

Hållbar utveckling

Utveckling av en pedagogisk utbildningsmiljö utomhus på Campusområdet

I samverkan med Lärahögskolan, Akademiska hus och lokalförsörjningen har lärare från TUV arbetat med att etablera en undervisningsplats utomhus för kurser på Förskolläraryrket och Grundlärare mot fritidshem, och som även andra lärarprogram kan få glädje av. Det handlar om att använda närmiljön i flera pedagogiska syften dels för en upplevelsebaserad undervisning men också för naturkontakt med koppling till lärande för hållbar utveckling. Behov har identifierats på flera sätt, dels för varierade undervisningsformer för studenter, vilket även aktualiserat i och med Covid-19. Men också för att de ska få möjlighet att träna sina didaktiska färdigheter i utemiljö som är ett vanligt inslag i den verksamhet de utbildar sig för. Bygget kommer förhoppningsvis igång så snart som möjligt.

Studentinflytande

Rådet kan behöva arbeta mer aktivt och tillsammans med UMPE för att trycka på att studentmedverkan i olika råd och liknande ger möjlighet till inflytande.

Information till studenter

När samtliga kurser i programmet övergår till kurssajten Canvas bör det kunna bli mer kontinuitet och likhet mellan kurser i enlighet med studenters önskemål. Hur samordning, utformningen av kurssajter och information till studenter ska förmedlas på bästa sätt behöver diskuteras vidare. Detta skulle kunna vara ett tema för de gemensamma halvdagarna med inblandade institutioner, att samordna information och framföra det på liknande sätt.

Avslutningsvis vill rådet påpeka UKÄ:s granskning och utpekande av brister i utbildningen har hjälpt oss att få syn på var det fanns behov av att sätta in kvalitetshöjande insatser för att säkerställa examensmålen. Vi ser med andra ord värdet i att utomstående ögon har granskat utbildningen. UKÄ:s utpekande av brister har inneburit ett krävande men viktigt arbete som vi anser lett till, och även i fortsättningen kommer att leda till en förbättrad förskolläraryrket.

Bilaga 1

Arbetet under läsåret 2020/2021 - Förbättrade möjligheter till studier inom VAL för obehöriga i förskolan

I september 2020 förbättrades reglerna för att kunna studera mot en förskollärarexamen inom VAL. Då bestämdes att även obehöriga i förskolan ska kunna studera 120 hp i VAL och inte som tidigare endast 30 hp. Vidare bestämdes att de som arbetat mer än åtta år¹⁶ får möjlighet till en förkortad utbildning. Inför höstterminen 2020 var ansökningsmöjligheten stängd till en förskollärarexamen via VAL. De nya reglerna offentliggjordes i juni 2020 och trädde i kraft 1 september 2020 och därför hann inte Umeå universitet och de andra VAL-lärosätena¹⁷ ställa om för att ta emot sökande redan ht 2020.

Inför vårterminen 2021 inkom 29 ansökningar och 13 kunde antas mot en förskollärarexamen. Sju sökande fick avslag på grund av att deras ansökan inte var fullständig. Ytterligare sju sökande fick avslag på grund av att de saknade tillräckligt många högskolepoäng för att kunna nå en behörighetsgivande examen inom 120 hp kompletterande studier. Två sökande av 29 hade sökt mot fel examen och kunde i stället antas mot en äldre examen men mot skola; Lärarexamen med inriktning mot grundskolans tidigare skolår, enligt 2001 års examensordning.

Av de 13 antagna bedömdes elva sökande kunna gå mot en förskollärarexamen för de med minst åtta års yrkeserfarenhet, en bedömdes kunna gå mot en förskollärarexamen för de med mindre än åtta års yrkeserfarenhet och en sökande antogs mot en äldre förskollärarexamen; Lärarexamen med inriktning mot förskolan enligt 2001 års examensordning.

Medelåldern bland dessa 13 antagna var 45,3 år och medianåldern 46 år. Den yngsta sökande var 29 år och den äldsta 56 år och därmed kan man säga att de antagna studenterna befann sig ”mitt i livet”. Tolv av de antagna var kvinnor och en var man. Samtliga antagna sökande var hemmahörande i norra regionen¹⁸. Deras tid i yrket som obehöriga i förskolan varierade mellan sex år upp till 35 år och de flesta hade mer än tolv års yrkeserfarenhet. Två av de 13 antagna meddelade återbud inför vårterminsstarten. De återstående 11 antagna studenterna påbörjade studier under vårterminen 2021 men tre gjorde avbrott under eller efter den första terminen.

Av de återstående åtta utgjorde sex studenter de som tidigare bedömts kunna gå mot en förskollärarexamen för de med minst åtta års yrkeserfarenhet. Dessa erbjöds¹⁹ att inleda sina studier under vårterminen 2021 med att genomföra en validering (se

---

¹⁶ Webbinformation VAL, Förskollärare <https://lararutbildning.nu/val/forskollarare/>

¹⁷ Umeå universitet (nationell samordnare) skall enligt regeringsbeslut (U2010/2757/UH) tillsammans med Stockholms universitet, Karlstad universitet, Linköpings universitet, Göteborgs universitet, Högskolan i Dalarna, Högskolan i Jönköping samt Malmö högskola, anordna vidareutbildning av lärare och förskollärare som saknar examen. Utbildningarna skall ges för att öka andelen lärare och förskollärare i skolan och förskolan som har en examen som kan vara behörighetsgivande för legitimation enligt 2 kap. 16 § skollagen (2010:800).

¹⁸ De antagnas postnummer var 82XXX - 97XXX

¹⁹ Om studenten tackar nej till validering erbjuds studier i stället ur kursutbud vid Umeå universitet, Göteborgs universitet eller Malmö universitet vilka alla ger kurser på halvfart med få eller inga fysiska träffar.

nedan) av sina kunskaper och färdigheter inom det förskolepedagogiska ämnesområdet. Fyra av dessa sex studenter bedömdes godkända på samtliga uppgifter de skulle genomföra. Skälet till detta var antagligen att den totala mängden tidigare studier var hög hos alla fyra. De övriga två bedömdes behöva kompletterande studier inom ett antal centrala områden. Samtliga åtta som antogs och registrerades var fortfarande i studier under termin två. Eftersom inga studenter antagits mot en förkollärexamen förrän vt 2021²⁰ så har inga studenter hunnit nå examen.

Valideringsmöjligheter för obehöriga i förskolan

Validering av kunnande ska enligt högskoleförordningens kapitel sex ske vid alla lärosäten och ska kunna ligga till grund för tillträde till utbildning eller ge tillgodoräknande av utbildning. Kunskaperna om hur sådan validering ska gå till på ett kvalitets- och rättssäkert sätt har varit och är fortfarande utvecklade inom större delen av högskolevärlden. Att erbjuda validering av yrkeserfarenheter är dock en del av regeringsuppdraget och även reglerat i förordningstexten. VAL-lärosätena har därför varit tvungna att utveckla metoder för detta. Särskilda medel för att pröva de sökandes kunnande utgår till lärosätena inom uppdraget.

En lärosätsgemensam modell för validering av delar av det förskolepedagogiskt ämnesområde har därför utvecklats under höstterminen 2020 och användes under vårterminen 2021 för första gången²¹. Målgruppen för valideringen var obehöriga i förskolan med lång erfarenhet, det vill säga de med minst åtta års erfarenhet av att medverka i undervisningen med förskollärares arbetsuppgifter.

Ordförande för Förskollärarrådet, Helena Rosqvist, har under ht 2020 samt vidare under 2021 innehaft uppdraget att medverka i den nationella expertgrupp som arbetat med bedömning av inskickade valideringsunderlag. I expertgruppen medverkar en, och i de flesta fall två, universitetslärare från de sex av åtta VAL-lärosätena som erbjuder en väg mot en förkollärexamen. Uppdraget för experterna har inneburit att delta i bedömningen av inkomna valideringsuppgifter samt att utvärdera och utveckla valideringsmodellen som innehåller själva valideringsuppgifterna, bedömningsmatriser och informationsmaterial till validanderna.

Fortsatt arbete läsåret 2021/2022

Inför höstterminen 2021 ansökte 37 personer mot en förkollärexamen varav 18 har antagits och 14 påbörjade studier ht 21 mot en förkollärexamen. Den nationella expertgruppen, projektledningen för valideringsarbetet tillsammans med nationella ledningsgruppen för VAL förordar att alla antagna från och med höstterminen 2021 (i de fall där den individuella utbildningsplanen gör detta möjligt) ska inleda sina studier med en termins studier inom UVK-delar innan de under termin två erbjuds att genomföra den omfattande valideringen inom förskolepedagogiskt ämnesområde. Detta för att studieovana studenter ska stärkas i det akademiska skrivandet innan de går in i en krävande validering. Detta innebär att de antagna studenterna under höstterminen 2021 studerar de två inledande kurserna à 7,5 hp i UVK-blocket för att under vårterminen 2022 genomföra valideringen.

---

²⁰ Ett fåtal studenter antogs vid Umeå universitet mot en förkollärexamen mellan åren 2014 och 2016 enligt de då gällande reglerna men under 2017 till 2020 antogs inga studenter.

²¹ En tidigare modell har funnits och tillämpades under åren 2014 – 2017.

Helena Rosqvist kommer fortsatt arbeta i expertgruppen under 2022 tillsammans med de andra universitetslärarna.

Under september 2021 månad hölls fyra stycken digitala informationsmöten för obehörig personal i förskolan om möjligheterna att studera och valideras i VAL för de med lång yrkeserfarenhet. Inbjudan gick ut via skolchefer och förskolerektorer i Västerbottens län, i vissa kommuner i Norrbotten och i Västernorrland. Totalt medverkade 59 personer. Önskemål om att öka informationsinsatserna för obehöriga i förskolan har kommit från regionföreträdarna i Lärarhögskolans samverkansråd och därför prövades nu denna modell för att nå ut.